

UN POEMA JOGLARESC SOBRE L'ASSALT DE LA CIUTAT DE MALLORQUES

I

En l'elaboració del text català de la crònica de Jaume I cal distingir dues etapes fonamentals: l'una, inicial, en vers; l'altra, ulterior, en prosa. Aquella, limitada a una sèrie d'episodis l'extensió i l'abast dels quals està encara per fixar i probablement no arribarà a ésser-ho mai; l'altra, al seu torn, així mateix, en diverses etapes, fins a arribar a formar la crònica o *Llibre dels Feyts* tal com ha arribat fins a nosaltres. Tant en l'etapa poètica o joglaresca com en l'etapa en prosa hi apareix com a essencial la iniciativa i intervenció del rei; tant en l'una com en l'altra la relació és feta en primera persona. En aquest aspecte, ja Lluís Nicolau d'Olwer escrivia:

«Manuel de Montoliu i Ferran Soldevila ens han parlat de les cançons de gesta que troben prosificades dins la *Crònica*... Com a font de x^1 i de x^2 ,¹ s'ha parlat de records personals del rei, emmarcats dins l'arregla de les diverses narracions que dels fets poguessin existir. ¿Per què d'aquestes narracions no n'hi hauria en metre èpic, si aquesta era la moda? I àdhuc, si hom vol anar més lluny, ¿per què alguna d'aquestes narracions no seria feta a nom del Conqueridor mateix pels seus joglars oficials?»²

Sí, el fet és aquest: abans que el rei encarregués a algun o alguns secretaris, o que en fessin les vegades, la redacció de la crònica, sota la seva direcció i intervenció, va encarregar a algun joglar o diversos joglars, també sota la seva direcció i intervenció, la composició, en primera persona, com si fos el rei mateix el narrador, de poemes, breus en general, sobre els episodis més importants o suggestius de la campanya de Ma-

1. Dues etapes en la composició del text de la Crònica.

2. LLUÍS NICOLAU D'OLWER, *La Crònica del Conqueridor i els seus problemes*, EUC, XI (1936), 87-88.

llorca — perquè, com ja ha estat insinuat, la conquesta de l'Illa daurada, la gesta d'haver adquirit un regne sobre el mar, on Déu volgué formar-lo, diverses vegades exalçada al llarg de la crònica,³ hagué d'ésser la causa determinant, en l'ànim reial, de la seva decisió de perpetuar-ne el record.⁴ Això amb el ben entès que altres joglars, a part els àulics, pogueren celebrar els mateixos o altres episodis de la conquesta mallorquina, com realment sabem que el fet va produir-se: en diversos passatges de la crònica de Bernat Desclot, en els capítols dedicats a la conquesta de Mallorca, hi ha restes de poemes narratius aprofitats pel cronista, que no són pas els mateixos que descobrim en el *Llibre dels Feys*. Tant dels uns com dels altres hem donat mostres de reconstruccions en articles diversos.⁵ I ara anem a intentar de donar-ne una altra, no menys que sobre l'episodi de l'assalt de la ciutat de Mallorca per les tropes cristianes el dia 31 de desembre de 1229, tot damunt la narració del *Llibre dels Feys*. Creiem que aquest procediment fragmentat, diguem-ho així, de presentar els resultats del nostre treball, és preferible a una presentació en bloc: d'una banda, perquè evita l'acumulació d'una lectura no sempre fàcil; d'altra banda, perquè permet de considerar l'efecte produït damunt els lectors i, particularment, damunt els crítics, per la nova reconstrucció presentada, i mesurar el valor de llurs aquiescències o de llurs objeccions, i avançar, en conseqüència, amb més cautela o amb més seguretat en les ulteriors provatures. El procediment — no tinc més remei que constatar-ho — ha estat eficaç; i, quan considero l'hostilitat amb què fou rebuda la monografia on Manuel de Montoliu, fa quaranta anys, va llançar la seva teoria sobre *La Cançó de gesta de Jaume I*,⁶ i encara l'escepticisme que, al costat de valuoses opinions favorables i immediates, van suscitar els meus articles inicials, l'any 1925, sobre les prosificacions en les cròniques de Jaume I i de Bernat Desclot,⁷ no puc menys de sentir-me satisfet en veure que el tema, amb les seves argumentacions i reconstruccions, ha fet la seva entrada victoriosa en els llibres d'Història de la Literatura Catalana, així en els resums de divulgació, com en les obres de gran envergadura, en el

3. Vegeu, per exemple, *Crònica*, §§ 50, 105, 167.

4. NICOLAU, *op. cit.*, 85.

5. Vegeu *Catalunya ha tingut poesia èpico-popular? I: La Crònica de Jaume I; II: La Crònica de Bernat Desclot*, *RdC*, III (1925), 240-250, 346-358, *La qüestió de les prosificacions en les cròniques catalanes*, *RdC*, IV (1926), 605-618; *Les cançons de gesta i la crònica de Desclot*, *RdC*, VIII (1928), 387-397; *Un poema joglaresc català sobre la batalla de Muret*, «Homenatge a Carles Riba» (Barcelona 1954), 322-325; *Un poema joglaresc sobre l'engendrament de Jaume I*, «Estudios dedicados a Menéndez Pidal», VII (1957), 71-80; *Les prosificacions en els primers capítols de la crònica de Desclot*, *BRALB*, XXVII (1958), 69-88.

6. «Butlletí Arqueològic de Tarragona», 1922.

7. Vegeu nota 5.

Resum de Literatura Catalana, volum I, de Joaquim Molas,⁸ com en la *Història de la Literatura Catalana* de Martí de Riquer: aquesta, amb aportació de nous arguments favorables.⁹

II

Si, com he indicat, la conquesta de Mallorca degué ésser l'estímul inicial de la composició de la crònica i dels poemes precedents, no té res de sorprenent que sigui en aquesta part del *Llibre* on apareguin més rastres de versificació, fins al punt que hom podria preguntar-se si no existia un llarg poema narratiu que descabdellés tots els episodis de l'expedició conqueridora. La hipòtesi no fóra inversemblant. L'existència, però, d'apartats o paràgrafs de la crònica, relatius a la conquesta, que no permeten de cap manera la detectació de versos i d'assonàncies, sembla limitar l'abast de les composicions, que no devien correspondre a la totalitat d'aquesta part de la crònica, sinó formar un seguit d'episodis més o menys independents entre ells, però units pel tema conjunt de la conquesta i units a més en la crònica per la tasca unitiva del cronista, que lligaria uns episodis amb els altres, tot intercalant-ne de nous.

Dels nombrosos episodis a què l'expedició, el desembarcament i la conquesta donaren lloc, molts podien temptar la inspiració dels joglars i dels reportadors de noves que degueren formar entre els expedicionaris, i de fet molts els temptaren; però sembla que si algun era destinat a no ésser deixat de banda, ans, al contrari, a ocupar un lloc excepcional dins la sèrie, era el que podem considerar com a episodi culminant de la conquesta: el de l'assalt de la ciutat de Mallorca per les tropes cristianes. Dins la crònica mateixa, aquest episodi sobresurt per la seva tensió commovedora. El substratum èpic que sobreïx en tants d'altres passatges d'aquesta part de la crònica, ací es manifesta amb una potència vencedora. Ja Quadrado admirava la impressió de prodigi que produeix «la freda paràlisi que, en el moment solemne de l'atac, envaeix aquell exèrcit tan valent i fins temerari de costum, la fervorosa pregària adreçada a la Verge i la invocació, tan general, del seu sant nom».¹⁰

Però diríem que aquesta culminació es prepara en els paràgrafs antecedents i que s'intensifica a mesura que s'acosta aquest moment suprem.

8. Barcelona 1961.

9. Barcelona 1964.

10. J. M. QUADRADO, *La conquista de Mallorca* (Palma de Mallorca 1850), pàgina 281, n. 123.

Els esdeveniments dels quatre dies anteriors al prefixat per a l'assalt de la ciutat, amb els darrers preparatius; la reunió del Consell general, amb el jurament de tots els expedicionaris, sobre els sants Evangelis i la creu, que en l'escomesa a la ciutat ningú no tornaria enrera ni s'aturaria, si no tenia cop mortal; la decisió del rei de jurar com els altres, i la interposició dels nobles que li ho impedeixen, i la declaració del rei que ho tenia per jurat com si hagués fet el jurament; el perill que els habitants de les zones pacificades de l'illa es desdiguin dels pactes d'amistat amb el rei i es llancin en auxili de la ciutat assetjada; l'arribada — confirmació immediata del perill — dels dos batlles que el rei havia posat en aquelles zones, fugitius davant l'actitud ara no gens tranquil·litzadora dels sarraïns; l'establiment de tres guaites fixes de cent cavalls armats en llocs estratègics; l'agudització del fred, aquells darrers dies de desembre, fins al punt que molts cavallers, durant la nit, deserten de les guaites, i el rei, sempre amatent, ho descobreix, i pren la decisió de posar-hi homes de la mainada reial; els tres darrers jorns de vetlla constant per part del rei, de dia i de nit, sol·licitat per tota mena de consultes sobre els preparatius de l'assalt i impossibilitat d'adormir-se, «car érem tan sentibles», diu la crònica, «que, quan s'acostaven a la tenda, ja ho sentíem»; la presentació, finalment, a l'hora de prim son, que el rei ja era colgat, la nit abans de l'assalt general, del noble aragonès Llop Ximenis de Luèsia, que venia de les caves i s'acosta al llit del rei per comunicar-li que, per ordre seva, dos escuders han entrat en la ciutat i han constatat que entre la cinquena i la sisena torre no hi ha cap sarraí que vigili, i li aconsella que faci armar la host i entrar per aquella cava en la ciutat: tot plegat constitueix un seguit d'episodis bategants que desemboquen escaïmentment en el paràgraf 84 de la crònica, on és descrit l'assalt general, el paràgraf que s'obre amb l'alba del darrer dia de l'any 1229: «E quan venc a l'alba fo emprès...».

Més encara: l'acarrerament de la narració cap a l'episodi de la presa de la ciutat es manifesta també en l'aparició, en els paràgrafs que el precedeixen immediatament, de rastres palesos de versificació, prova que el poema ja ha començat i que en la descripció de l'assalt no fa sinó continuar. Això suposant que no vingui encara de més lluny.

Es tracta, precisament, dels episodis que acabem d'enunciar: la tornada dels dos batlles, el Consell general, les tres guaites, el fred, els darrers preparatius, l'insomni del rei, l'episodi de Llop Ximenis de Luèsia... Podria dir així la reconstrucció, amb l'advertiment previ i insistent que no tenim la pretensió d'haver refet exactament el poema preexistent, sinó de donar-ne una reconstrucció aproximada, perfectament vàlida, tractant-se de composicions que cada joglar, en recitar-les, devia alterar o modificar al seu albir, començant potser pel mateix joglar que les havia

compostes. I així nosaltres ara, en reconstruir-lo, vindríem a ésser un joglar més, que reprenia l'antiga gesta, enfonsada en la prosa de la crònica i en la llunyania dels segles :

(§ 82) «L'altre dia los batlles que nós enviats haguem
per les parts de Mallorca, per nom Jaques e Berenguer,
vengren de lla, que no gosaven aturar-s'hi [més],
per paor que els sarraïns no es captinguessin mal d'ells.
E dix cada un a l'altre, quan venir los veem : 5
"Ara és mellor lo consell que no era de primer".
E metem mà [tot d'una] a tres guaites a fer :
L'una guaita sí era a les cledes e als genys ;
l'altra sí era contra la porta de Barbalec,
que és prop del castell que nós donam als templers ; 10
la terça contra la porta de Portopí [o de Ponent].
E cadascuna era de cavalls armats tro a cent.

E entre Nadal e Cap d'Any era en aquell temps.
E quan eren defora feia tan gran fred,
que a les tendes e barraques, per lo fred, tornaven-sè'n. 15
E enviam missatge de nit on les vetlles havíem més ;
e enviaren-nos missatge que no hi eren [los cavallers].
E llevam-nos e dixem-los mal del mal que havien feït.
E d'aquells de nostra mainada metem-n'hi de frescs.

E açò durà cinc dies e dels cinc los tres darrers, 20
ni de nit ni de dia nós dormir no puguem ;
car totes les coses que ells havien mester,
nos ho enviaven demanar que els donàssem consell.
Sí que, en tota la host, valent de dotze diners,
si a nós no en demanassen, null hom no volia fer. 25
E seixanta mília lliures manllevam de mercaders,
los quals, en la host, havien llur haver ;
que les pagàssem quan la vila hauríem pres.
d'on faéssem les coses a profit de nós e d'ells.
E vetllam los tres dies e [vetllam] les nits tres ;
que, quan nos adormíem, venien missatgers,
d'aquells qui havien mester nostre consell ;
e quan nós nos volíem adormir, no ho podíem fer.»

Aturem-nos una mica abans de passar al paràgraf següent (el 83) i a l'episodi de Llop Ximenis de Luèsia : convé que fem algunes consideracions sobre la reconstrucció que acabem de presentar. Com sempre en aquestes reconstruccions, el punt de partença, l'advertiment desvetllador són uns quants versos que sorgeixen sencers, incrustats en la prosa de la crònica, i també l'assonant que, insistent, acaba per fer sentir la seva presència. Si, com és el cas en aquesta tirallonga, l'assonant es recalca en algun nom

de lloc o de persona, tenim alguns dels símptomes que delaten el fenomen. Els versos intactes són el 4

(«per paor que els sarraïns no es captinguessen mal d'ells»),

el 9

(«l'altra si era contra la porta de Barbalec»),

el 23

(«nos ho enviaven demanar que els donàssem consell»)

i el 32

(«d'aquells qui havien mester nostre consell»).

Un cop desvetllada la sospita, reforçada per la presència del mateix assonant en *-é*, posat així sobre la pista, hom comença a observar l'existència d'altres versos, aquests no intactes, sinó modificats més o menys, amb vista a llur dissimulació dins la prosa, sia alterant l'ordre dels dos hemistiquis («e quan los veem venir dix cada un a l'altre» per «e dix cada un a l'altre quan venir los veem»), on a més ha estat dissimulat l'assonant); sia usant aquest procediment passant l'assonant davant el mot o mots precedents («als genys e a les cledes» per «a les cledes e als genys»); o afegint-n'hi algun a continuació (així el cognom *Durfort* després del nom *Berenguer*, quan ha donat el nom del seu company *Jaques* sense fer-lo seguir del cognom *Sanç*); ara substituint la paraula que conté l'assonància o simplement suprimint-la («que nós donam al Temple» per «que nós donam als templers»), «que no gosaven aturar-s'hi» per «que no gosaven aturar-s'hi més»).

Cas similar al darrer seria el dels *cavallers* del vers 22, que conjecturalment hem afegit, mot que sembla que reclamin alhora el sentit de la frase i la construcció gramatical, perquè hi manca el subjecte. També un afegit conjectural de l'assonant desaparegut ha estat el del vers 11 («la terça contra la porta de Portopí o de Ponent») afegitó que justifiquem per la realitat de la designació i per l'exactitud amb què encaixa dins el vers i fins i tot dins la successió dels quatre versos anteriors, tan fàcilment i normalment extrets, i on hi ha com a assonants el nom de lloc *Barbalec*, i la paraula *geny*, delatora de l'assonant, en lloc de la més usual *giny*, i el mot *templers*, que el compositor ha volgut dissimular amb *Temple*. Més problemàtica és la substitució, per fer sorgir la rima, de «a profit de la host e de nós» per «a profit de nós e d'ells», en què aquest *ells* hauria de referir-se als mercaders: sentit, però, força versemblant, perquè és de llur haver i de llur interès que parla, i perquè el profit de la host ja està comprès en el profit del rei: llurs guanys o avantatges seran solidaris.

No creiem que calgui justificar alguna substitució de temps de verb, com la d'*havíem* per *haguem* del vers número 1, o *seria presa* per *hauríem pres* del 28. En canvi, no hauran deixat de cridar l'atenció i fins la sorpresa del lector, per la forma com hi apareixen els assonants, els versos 12 i 29. Es tracta de dues xifres, totes dues possibles assonants en *-é*, totes dues col·locades al final del vers en forma inusitada. I, tanmateix, recordarem que no és aquesta la primera vegada que, de la mateixa manera que aquí ens trobem amb dos casos pròxims de xifres assonants, ens hem trobat amb alguna xifra exercint la mateixa funció, la qual cosa pot decantar a creure que es tracta d'un recurs o llicència joglarescos.

Sia com sia, i encara que algun dels trenta-tres versos reconstruïts hagués d'ésser deixat de banda, sempre restarà un conjunt digne de consideració, majorment tenint en compte que es tracta de versos amb assonància en *-é*, que, si no és de les més difícils i escasses, tampoc no és de les més fàcils i nombroses. Observem-ne, a més a més, la varietat.

I ara prosseguim la reconstrucció amb l'episodi de Llop Ximenis de Luècia, que sembla començar amb un vers assonantat en *-à* (§ 83):

«Tant que venc a la nit ans de la vespra de Cap d'any».

No persistirà, tanmateix, aquesta assonància, ans serà substituïda per l'assonant *-àa*, que es manifesta tot seguit:

«e fo emprès en la host que, sus en l'alba...»,

i que no triga, després de referir-se a les misses i a la comunió, a irrompre rotundament en el vers intacte:

«e que es garnissen tots així com per combatre».

No és, però, fins a l'aparició del magnat aragonès, que s'acosta en la nit, a l'hora de prim son, al llit del rei, i que comença el diàleg, quan podem seguir sense interrupció el poema. Fenomen prou conegut, perquè és sobre tot en els diàlegs on més sovint es manifesten els vestigis dels versos i dels assonants. Don Llop s'acosta al llit del rei,

«e clamà-nos e dix-nos : — Senyor, venc de les caves,
mané a dos escuders que en la vila entrassen ;
e són-hi entrats e veïen molts morts per les places ;
e de la cinquena a la setena torre negun sarraí no vetllava ;
e d'armar la host consellà'ns que manàssem ;
que la vila presa era, car ningú no la defensava ;
— «Ah, don vell, tal consell me daríets vós [ara] ?
que hom entre de nit e la nit [no sia clara].»

5

De dies no han los hòmens vergonya de fer mal d'armes,
 e de nuit los hi meta hom quan no coneix l'un a l'altre? 10
 E si entren los de la host en la vila una vegada,
 e els en giten, negun temps depuis no podrem [cobrar-la].
 E ell conec que nós deïem veritat, e atorgà'ns-ho.»

Pocs comentaris caldran a aquest fragment, tant la reconstrucció és senzilla i normal; i àdhuc allí on ha calgut alguna substitució més o menys conjectural, la conjectura és tan lògica i la substitució hi encaixa tan bé, que hem tingut la sensació d'haver vist clarament el joc del prosificador. És el cas del vers número 6, on el segon hemistiqui — «no hi havia qui la defenes» — ha hagut d'ésser substituït per «car negú no la defensava», tot i que aquesta forma del verb fos molt menys usada en aquell temps. O el cas del vers 8, on el cronista, per trencar l'assonant, hauria substituït «La nuit no sia clara» per «la nuit sia escura». O el vers 12, on el segon hemistiqui «depuis no podrem cobrar-la» hauria estat suplantat per «depuis no pendríem Mallorques», on Mallorques, com en tots aquests passatges, es refereix exclusivament a la ciutat. A la resta no cal comentari.

I amb aquests precedents entrem a encarar-nos amb el § 84, el relatiu a l'assalt de la ciutat per la host cristiana. Montoliu, en el seu treball *La Cançó de gesta de Jaume I*,¹¹ seduït i enganyat per uns quants possibles assonants en -à que sorgeixen cap a la meitat del paràgraf, cregué que aquest era realment l'assonant que menava la continuació del poema. Si hagués sabut valorar els versos sencers en -ó, que salten d'ací d'allà al llarg de tot el paràgraf i l'abundor de possibles assonants en -é que s'hi troben, hauria prescindit d'aquell limitat miratge, i hauria menat la seva atenció i el seu esforç cap a la reconstrucció de la llarga successió de versos en -é que el passatge enclou, i hauria vist sorgir un dels episodis més brillants del cantar de la presa o conquesta de Mallorca que ell havia intuït. Hi criden tot d'una l'atenció versos intactes com: «en aquella plaça que era entre nós e ells»; «e açò era en tal hora que ja s'anava esclarent»; «e nós acostam-nos als hòmens de peu»; «e quan vim que ells no es movien venc-nos gran pensament; car ells no complien lo nostre manament»; «e tornam-nos a la Mare de Déu e dixem»; «pregats-lo que aquesta honta no prengam jo ni aquells»; «e altra vot escridam-los via barons en nom de Déu»; «e quan venc que tots se mogren els cavallers e els servents»; «e així com més lo deïen més pujava la veu»; «havia ja bé lla ins cinc-cents homes de peu». Tot plegat em sembla decisiu. I tinguem en compte que alguns d'aquests versos apareixen seguits, que no hem transcrit sinó els que no exigien cap manipulació i que, com restarà

11. Pàg. 25.

manifest en la reconstrucció següent, lleugeres modificacions són suficients perquè reapareguin versos, alguns d'ells encara més convincents que els intactes que acabem de presentar. Així crida l'atenció en aquest passatge l'ús de la paraula *vou* en lloc de *veu* quatre vegades; doncs bé: tres vegades ha servit al cronista per a fer desaparèixer l'assonant. L'altra vegada no és en assonant; però, havent modificat les altres tres, no tenia altre remei que modificar la quarta. Un altre cas: la crònica usa indistintament els adverbis *pus* i *més*: allí on l'assonant hauria exigut *més*, el cronista ha posat *pus*. Semblantment, al vers 25, l'assonant devia ésser *tot temps* o *tostemps*, mot que usa també el cronista: ací l'ha substituït per *sempre*. L'ús del verb *anar* amb el gerundi, que no és gaire usat en aquell temps, i que, tanmateix, apareix diverses vegades en la crònica, apareix aquí, segons acabem de veure, en el vers «e açò era en tal hora que ja s'anava esclarent»: ha estat, com en alguna altra ocasió, per al joglar, una manera de fer sorgir el consonant:¹² el cronista l'ha fet desaparèixer afegint-li *el dia*, expressió existent, però innecessària al sentit de la frase. Els altres procediments habituals per a destruir els versos i fer desaparèixer els assonants són també emprats en aquest passatge. Heus aquí la nostra reconstrucció del poema en aquest episodi:

- (§ 84) «E, quan venc a l'alba que oíssem missa fo emprès,
 e que reebéssem lo cors de Jesucrist [beneit?].
 E, oïdes les misses e reebut lo cos, dixem
 que cascú de les armes que devia portar s'armés.
 E eixim tots en aquella plaça que era entre nós e ells. 5
 E açò era en aquella hora que ja s'anava esclarent.
 E nós acostam-nos als homes de peu,
 qui estaven [tuit] denant los cavallers.
 E dixem-los: "Via, barons! pensats d'anar en nom de Déu!"
 E anc per aquesta paraula negú no es mogué (per *moc*). 10
 E sí l'oïren tots los peons com los cavallers.
 E, quan vim que ells no es movien, nos venc gran pensament,¹³
 car ells no complien lo nostre manament.
 E tornam-nos a la Mare de Déu e dixem:
 "Eh! Mare de Déu Senyor, nós aquí per ço venguem 15
 que hi fos celebrat lo sacrifici seu.
 Pregats-lo que aquesta honta no prengam jo ni aquells
 qui serven a mi per nom de vós e d'ell."
 E altra veu escridam-los: "Via, barons, en nom de Déu!"
 E diguem-ho tres vegades, e, ab aitant, mogueren-sè. 20
 E, quan venc que tots se mogren los cavallers e els servents,

12. O per a mesurar el vers, com en el 23: «e s'anaren acostant», en què l'hemistiqui és interior i perfecte.

13. O potser millor: «gran pensament nos venc».

e s'anaren acostant al vall on lo pas [fo feit],¹⁴
 tota la host començà de cridar a una veu :
 "Sancta Maria, Sancta Maria!" e el mot aquest
 no els eixia de la boca que s'hi tornaven tostemps ; 25
 e així, com més lo deïen més pujava la veu.
 E això dixeren bé trenta vegades o més.
 E, quan los cavalls començaren d'entrar, cessà la veu.
 E, feit lo pas on devien entrar los cavallers,
 havia ja bé lla ins cinc-cents homes de peu. 30
 E lo rei de Mallorques, ab tota la gent,
 foren ja venguts al pas e estrenyeren los de peu,
 tant que tots eren morts si no entrassen los cavallers.
 E els sarraïns nos contaren que viren entrar primer,
 a cavall, amb armes blanques, un blanc cavaller. 35
 E açò nostra creença que fos sant Jordi deu esser,¹⁵
 car en estòries trobam que, de crestians e infeels,
 en altres batalles l'han vist molt sovent.¹⁶
 E Joan Martines d'Eslava fo qui hi entrà lo primer
 qui era de nostra mainada, e En Bernat de Gurb après d'ell ; 40
 e a prop d'En Bernat de Gurb, hi entrà un cavaller
 qui havia nom Sirot, e anava amb sire Guillem,¹⁷
 e aquest nom per escarn li havien mes ;
 e don Ferran Peris de Pina après d'aquests tres.
 E dels altres no ens membren ; mas havien cent o més,
 que, si poguessen, faeren ço que el primer féu.»

Aquest fóra el poema o cantar sobre l'assalt de la ciutat de Mallorca. Confessem que en començar la redacció d'aquest treball vam posar-hi el títol amb interrogant : *¿Un poema joglaresc sobre l'assalt de la ciutat de Mallorques?* A mesura, però, que avançava la nostra argumentació, a mesura que els versos i els assonants sorgien, quan arrengràvem vers rera vers extraïent-los intactes de la prosa de la crònica, on el cronista els havia incrustats sense tenir esma de manipular-los per adaptar-los a la narració, potser perquè li inspirava respecte el batec vital que contenien i considerava que no podria superar-los, potser simplement perquè la feina ja li era donada feta i ben feta i no calia que es preocupés d'insistir-hi ; quan vàiem

14. «... al vall on era lo pas», diu el cronista ; però una mica més avall es troba la mateixa expressió, referint-se a la ulterior entrada dels cavallers : «e quan fo feit lo pas...»

15. O «ésser deu».

16. «Infeels» per «sarraïns», «sovent» per «moltes vegades». Considerem aquestes substitucions com les que més avall, cap al final, qualifiquem d'agosarades, tot justificant la gosadia. Observem que no alteren en res el sentit i que restitueixen perfectament els dos versos.

17. En la Crònica, *Guilleumes*, que és el mateix i que, fins i tot no catalanitzant-ho, també sonaria com a assonantat, amb rima femenina.

amb quina facilitat eren restituïts a la forma inicial o aproximada molts dels versos que el cronista havia manipulat per reduir-los a prosa; en veure, finalment, el conjunt de les tres tirallongues que hem presentat, hem vist transformar-se la nostra dubitació inicial en una tranquil·la convicció. No hi fa res que alguns dels versos reconstruïts puguin ésser discutibles i tots sols no provarien res o tot el contrari del que ens proposem de demostrar. Són, dins el conjunt, una petita minoria; i qui s'hi recalqués per rebutjar el conjunt, demostraria no haver comprès l'ordre jeràrquic de l'argumentació i de la reconstrucció, que parteixen dels versos segurs, singularment nombrosos en aquests passatges, per recolzar-hi i justificar els probables, i arriscar-se fins als agosarats, quan enmig de versos versemblants caldria, temptadorament, curullar alguna excepcional i fugaç llacuna. I heus aquí per què el títol inicial, interrogant, s'ha convertit en una afirmació.

FERRAN SOLDEVILA

Institut d'Estudis Catalans.